

Mediteranske igre u Splitu – odrazi političke dimenzije u tiskanim medijima

JASENKO ZEKIĆ

Pula, Republika Hrvatska

Osme mediteranske igre, održane u Splitu u drugoj polovini rujna 1979., do tada najveća sportska manifestacija u Jugoslaviji, bile su ne samo sportski nego i politički događaj. Nadjačavši sportsku dimenziju, odjeci političke dimenzije dobivali su veliki prostor u onovremenim medijima, posebno tiskanim. Retorika novinskih vijesti te intervju s čelnim ljudima organizacije Igara, ujedno i tadašnje politike, promovirala je kroz sport i samu politiku Jugoslavije, a feljtoni i retrospektivni osvrti probleme održavanja prethodnih sedam Igara s naglaskom na kronične napetosti zemalja Sredozemlja. Premda su dominantna politička dimenzija i njezini odjeci u tisku pratili deset godina dug pripremni period i uspješnu realizaciju Igara, najdugoročniji cilj Igara bila je infrastrukturna renesansa Splita, koja je nadživjela tadašnju politiku te na kraju i državu organizatora.

Cljučne riječi: Mediteranske igre; Split; tiskani mediji; politika; infrastruktura; Josip Broz Tito; Stane Dolanc

Uvod

U Splitu su u drugoj polovini rujna 1979. održane 8. mediteranske igre, popularni MIS '79, najspektakularnije od svih sedam prethodnih i do tada najveća sportska manifestacija u Jugoslaviji.¹ Od ideje do realizacije prošlo je cijelo desetljeće, a svečano ih je na novoizgrađenom splitskom stadionu Poljud otvorio njihov vrhovni pokrovitelj Josip Broz Tito. Split i ostala mjesta odvijanja natjecanja doživjeli su infrastrukturnu renesansu, što i jest bio dugoročni cilj takve manifestacije. Ipak, medijski dobro popraćena politička dimenzija Igara bila je nadređena samom sportu, što potvrđuje retorika tadašnjega tiska, posebice feljtona, koji su retrospektivom na prethodne Igre

¹ Dragan Markovina, "Mediteranske igre Split 1979. Presudni korak u modernizaciji grada", u: *Spalatumque dedit ortum. Zbornik povodom desete godišnjice Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu*, ur. Ivan Basić, Marko Rimac (Split: Filozofski fakultet u Splitu - Odsjek za povijest, 2014), 537-551.

nesvjesno upućivali na negativnu političku nadređenost sportu i kronične probleme među sredozemnim državama, ali i svakodnevnih novinskih vijesti koje su kroz promociju Igara promovirale i politiku države domaćina. Pro-matrajući iz više perspektiva – s lokalne, republičke, savezne ili međunarodne razine – politički su dužnosnici bili inkorporirani u sama organizacijska tijela, pri čemu su i financiranje i odluka o održavanju Igara ovisili upravo o njima. Osvrt na intervju te parafrazirane izjave političkih dužnosnika, veličanje Tita i jugoslavenske politike kroz novinske vijesti, jasno pokazuje da je prvenstveni politički cilj Igara bilo utvrđivanje međunarodnoga položaja Jugoslavije na Sredozemlju u trenutku kada je ona, unatoč unutarnjem političkom neskladu, jedina mogla organizirati takvu sportsku manifestaciju.

O definiciji Igara i srazu zemalja sudionica

Mediteranske igre smatraju se najvećom sportskom manifestacijom zemalja Sredozemlja. Utemeljio ih je Mohamed Taher Paša tadašnji član Međunarodnoga olimpijskog odbora (MOO) i pokretač suvremenoga sporta u Egiptu, predloživši MOO-u i predstavnicima nacionalnih olimpijskih odbora sredozemnih zemalja u vrijeme odvijanja Olimpijskih igara u Londonu 1948. osnivanje Mediteranskih igara. Prijedlog je urodio plodom, pa su prve Igre održane već tri godine poslije u Egiptu.² U skladu sa Statutom za regionalne igre MOO-a i Statutom Međunarodnoga odbora Mediteranskih igara (MOMI), definirane su kao “regionalno sportsko natjecanje koje se odvija u skladu s pravilima olimpijskih igara”.³ Tek deset godina nakon održavanja 1. mediteranskih igara osnovan je MOMI kao savez nacionalnih olimpijskih odbora zemalja Sredozemlja priznatih od MOO-a. Od prvih u Aleksandriji do onih u Splitu, Igre su se redovito odvijale svake četvrte predolimpijske godine, u Barceloni, Bejrutu, Napulju, Tunisu, Izmiru i Alžiru.⁴ Indikativno je da su na prvih sedam Igara najviše medalja odnosili natjecatelji reprezentacija Italije i Francuske, odnosno Jugoslavije. Stoga su se u procjeni kvalitete zemalja sudionica Mediteranskih igara u Splitu prema uspjesima formirale tri skupine. Prvu su činile Italija, Francuska, Jugoslavija i Španjolska, a Grčka, Turska, Egipat, Alžir i Tunis našli su mjesto u drugoj skupini. Libanon, Sirija, Maroko, Malta i Monako, zbog svojih političkih, a time i ekonomskih (ne)prilika, ali i geografske veličine, našli su se u posljednjoj skupini po uspješnosti.⁵

² “Od Aleksandrije do Splita”, *Slobodna Dalmacija* (Split), 15. 9. 1979., 7; “Zemlja u kojoj su začete MI”, *SN revija* (Zagreb), 4. 4. 1979., 39; Duško Marović, “Mediteranske igre”, *Povijest sporta* 9 (1978), br. 36: 3122.

³ Mihajlo Šviderski, “Mediteranske igre”, *Povijest sporta* 20 (1989), br. 83: 59.

⁴ “Od Aleksandrije do Splita”, *SN revija*, 10. 1. 1979., 47; Marović, “Mediteranske igre”, 3125, 3128.

⁵ Šviderski, “Mediteranske igre”, 62.

Sinkretizam politike i sporta

Politička dimenzija Olimpijskih te svih regionalnih igara neizostavan je element sporta, zbog čega ju je moguće pratiti iz više perspektiva. Tijekom Mediteranskih igara u Splitu politika je bila inkorporirana od lokalne do međunarodne razine, a vremenski je možemo promatrati od same ideje organizacije pa, uzmemo li u obzir infrastrukturno naslijeđe, sve do današnjih dana. Povezanost politike i sporta među teoretičarima izaziva različite stavove prema tom odnosu, no indikativna je njezina nadređenost samom sportu. Boris Bakrač, definirajući politiku kao “ukupnost svih mjera i djelovanja, usmjerenih na obranu interesa određenih klasa”, sa svojim metodama, ciljevima i sredstvima uzima u račun i sport, čime dokazuje “povezanost i uvjetovanost ovih dviju oblasti društvene aktivnosti”.⁶ Premda tvrdi da sport i politika nemaju “preciznu, egzaktnu ili znanstveno utvrđenu definiciju”, Branko Jurlina naglašava javno shvaćanje: politika političarima, sport sportašima, premda se kroz cijelo izlaganje provlači neodvojivost i sličnost obiju pojava.⁷

Iz sociološke perspektive s početka ovoga stoljeća najveći je problem u kontinuiranom upletanju političkih ideologija tijekom prošloga stoljeća (pa sve do danas), a u stalnom sučeljavanju s načelima olimpizma, kao politički dekontaminiranom pokretu, oslobođenom za neutilitarno razigravanje i nadmetanje pojedinaca i naroda. No nepobitna je činjenica, kako kaže sociolog Zoran Žugić, o uzajamnoj potrebi i ovisnosti politike i sporta, pri čemu vrhunski sportski događaji ne mogu uspjeti bez “profesionalno vođene sportske politike”.⁸ Žugićevo prethodnik i suvremenik Mediteranskih igara u Splitu Srđan Vrcan uvodi i element obostrane degradacije, u kojoj sport i politika obostrano gube kada sport kao sredstvo politike služi ostvarivanju političkih ciljeva.⁹ Vrcan napominje da je bitno da se sve ono što se događa oko sporta i sportskih manifestacija promatra kao simptom i indikator nekih širih društvenih stanja i spleta društvenih odnosa koji su sasvim “nesportske i izvansportske naravi”.¹⁰ S obzirom na Vrcanovu konstataciju, nemoguće je sagledavanje Mediteranskih igara u Splitu s vremenskim odmakom bez ključnoga političkog konteksta.

Lord Killanin je tijekom Mediteranskih igara u Splitu, govoreći o snazi regionalnih sportskih manifestacija, otišao korak dalje otvorivši nove probleme mogućnosti prelaska Igara “u ruke impresarija i menadžera kojima nije interes da predstave sebe i svoju zemlju već – zarada”.¹¹ Budući da veliki sportski događaji zahvaćaju cijele nacije poput groznice, tako da svakodnevni život zapada u košmar i jedva postoji bilo kakva druga tema razgovora, Christian Graf von

⁶ Boris Bakrač, “Politika i sport”, *Povijest sporta* 9 (1978), br. 34: 2917-2920.

⁷ Branko Jurlina, “Šport i politika”, *Povijest športa* 26 (1995), br. 105: 37, 38.

⁸ Zoran Žugić, *Sociologija sporta* (Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu, 2000), 192, 194.

⁹ Srđan Vrcan, “Ponovno o sportu i politici”, *Pogledi* 14 (1984), br. 3: 61.

¹⁰ *Isto*, 59.

¹¹ “Velika snaga regionalnih sportskih manifestacija”, *Vjesnik* (Zagreb), 20. 9. 1979., 9.

Krockow naslućuje da je zloupotreba sporta vidljiva u trenucima “kada režimi moraju odvratiti od tlačenja i kompenziranja nesigurnosti”.¹² Tako su i uoči i tijekom Mediteranskih igara u Splitu novinske stupce i televizijske ekrane ispunjavale vijesti o toj sportskoj manifestaciji – u vremenu sastanka u Havanu, bolesti Josipa Broza Tita i nadolazeće ekonomske krize. Sport je sastavni dio političke kulture upravo u trenutku kada *mi* identifikacija zahvaća i masu građana i političku elitu.¹³ Tu konstataciju isticanja homogenizacije može se oprimjeriti izjavama Stane Dolanca uoči i tijekom MIS-a u kojima je samo Jugoslavija bila sposobna na sebe preuzeti organizaciju Igara (s obzirom na međunarodnu političku situaciju), kao i pozdravnim govorom Josipa Broza Tita na svečanom otvaranju, odnosno prilikom odlaska s Igara.¹⁴ Još je slikovitiji primjer osvrt na dvjesto tisuća građana koji su s porukama dočekali Tita “nakon još jedne velike misije mira na kojoj je, kako je pisalo na transparentima, govorio *u ime svih nas*”.¹⁵ Budući da težnja afirmacije društvenoga sustava i dokaz da je njihova zajednica, kako kaže Tena Martinić, organizirana na najbolji mogući način, a njihovo političko uređenje u odnosu na drugo najsvrsishodnije,¹⁶ nerijetko je opasno, kako ističe Boris Bakrač, “naturiranje političkih funkcionera” u sportske organizacije zemalja u kojima će se održati međunarodne manifestacije.¹⁷ Premda su ciljevi i rezultati tih pojava nacionalni prestiž u negativnom kontekstu, rasne diskriminacije ili političke kombinacije, Mediteranske igre u Splitu nisu zabilježile takve slučajeve. Izuzmemo li pojave u kojima je sport instrument nezdrave međunarodne politike, on je svakako svojevrstan njezin čimbenik; gdje “politika ne može učiniti ništa ili vrlo malo ili vrlo sporo, sport to čini neposredno i često puta vrlo efikasno”.¹⁸

Može se zaključiti da je sport oduvijek, pa tako i tijekom Mediteranskih igara u Splitu, bio neizostavan dio državne politike, pri čemu je bio pod tim utjecajem, ali i utjecao “svojim humanim i etičkim karakteristikama na nacionalnu politiku zemlje”.¹⁹ Kako su Igre odigrale “značajnu ulogu u politizaciji svih radnih ljudi i građana”, predsjednik splitske općinske konferencije Saveza komunista (SK) zaključio je da će splitsko iskustvo koristiti na jugoslavenskom planu “u smislu organizacije, timskog rada i solidarnosti”, čime je pozitivna politizacija Igrama kao sredstvom obuhvatila samo stanovništvo radi dugoročnih ciljeva.²⁰ Najizravniji dokaz o utjecaju politike na Mediteranske igre u

¹² Christian Graf von Krockow, “Sport, društvo, politika”, *Pogledi* 14 (1984), br. 3: 50, 51.

¹³ *Isto*, 55.

¹⁴ “Tito otvorio Osme mediteranske igre”, *Vjesnik*, 16. 9. 1979., 1; “Ceremonijal otvaranja na Poljudu”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1999.

¹⁵ “Veličanstven izraz ljubavi”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1979., 2; “Takmičenje i zbližavanje – riječ predsjednika Tita”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1979., 1.

¹⁶ Tena Martinić, “Sport kao model društvenog ponašanja”, *Pogledi* 14 (1984), br. 3: 12.

¹⁷ Bakrač, “Politika i sport”, 2919.

¹⁸ Ante Skataretiko, “Drug Tito i Mediteranske igre”, *Povijest sporta* 11 (1980), br. 43: 196.

¹⁹ “MIS jača mir i prijateljstvo”, *Vjesnik*, 3. 9. 1979., 11; Skataretiko, “Drug Tito i Mediteranske igre”, 195-200.

²⁰ “Split poslije MIS-a”, *Vjesnik*, 13. 10. 1979., 8.

Splitu izjava je tadašnjega člana Predsjedništva Centralnoga komiteta (CK) SK Jugoslavije i predsjednika Jugoslavenskoga odbora 8. mediteranskih igara Stane Dolanca: “Mi danas živimo u vremenu kada apsolutno moramo biti svjesni toga da je i sport sastavni dio politike, da se i kroz sport može – negdje posredno negdje čak neposredno – utjecati na političke tokove.” Potvrđujući postojanje problema među mediteranskim zemljama, Dolanc je, ne jamčeći njihovo rješavanje kroz Mediteranske igre, smatrao “da to može samo pozitivno utjecati”.²¹ Tako su na samom početku po nazočnosti visokih gostiju iz zemlje i inozemstva te brojnim razgovorima o višestrukoj međunarodnoj suradnji zemalja Sredozemlja Igre dobile očekivani politički karakter.²² Među brojnim susretima spomenimo onaj između predsjednika Skupštine Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) Draže Markovića i Rabaha Bitata, predsjednika Narodne skupštine Alžira, kao i susret predsjednika Saveza za fizičku kulturu Jugoslavije Trpe Jakovlevskoga s Abdelom Hafidom Kadirijem, ministrom za omladinu i sport Maroka, “o bilateralnoj suradnji dvije zemlje i nekim aktualnim pitanjima međunarodne suradnje”.²³

Razgovor između Tita i Bitata “u vrlo srdačnoj i prijateljskoj atmosferi” odnosio se uglavnom na rezultate završene Šeste konferencije u Havani.²⁴ Tijekom Igara održan je i službeni posjet predsjednika Malija Muse Traorea, s kojim je Tito u Vili Dalmaciji najviše pozornosti također posvetio aktualnim pitanjima i problemima raspravljanim na Konferenciji.²⁵ Osim sastanka na nižoj političkoj razini između predsjednika Skupštine općine Split Vjekoslava Viđaka i gradonačelnika Casablance i potpredsjednika MOMI-ja Nadja Mohameda Bandjellouna²⁶, više pozornosti privukli su susreti Dolanca s izaslanstvom Maroka, kao budućim organizatorom Mediteranskih igara, te izaslanstvom Organizacijskoga odbora Olimpijskih igara u Moskvi.²⁷ Dolanc je usto primio i izaslanstva Tunisa, Turske, Egipta, Grčke te goste igara iz Narodne Republike Kine radi buduće bilateralne suradnje.²⁸ Uz spomenute susrete na političkoj razini upriličeno je i nekoliko susreta izaslanstava nacionalnih sportskih organizacija te predstavnika Saveza za fizičku kulturu Jugoslavije.²⁹

²¹ “Među nama”, *SN revija*, 12. 9. 1979., 2; “Tito odlikovao Dolanca”, *Vjesnik*, 16. 9. 1979., 3.

²² “Međunarodna suradnja”, *Slobodna Dalmacija*, 18. 9. 1979., 9.

²³ “Jakovlevski primio Kaldirija”, *Slobodna Dalmacija*, 17. 9. 1979., 5; “Višestruka suradnja zemalja Sredozemlja”, *Vjesnik*, 18. 9. 1979., 8.

²⁴ “Tito primio Bitata”, *Slobodna Dalmacija*, 17. 9. 1979., 1.

²⁵ “Službeni posjet Muse Traorea”, *Slobodna Dalmacija*, 17. 9. 1979., 1; “Susret Tito – Traore”, *Slobodna Dalmacija*, 18. 9. 1979., 1.

²⁶ “Bandjeloun kod Viđaka”, *Slobodna Dalmacija*, 17. 9. 1979., 7; “Zastava igara ostaje u Splitu”, *Slobodna Dalmacija*, 20. 9. 1979., 5.

²⁷ “Međunarodna suradnja”, 9.

²⁸ “Visok nivo organizacije Igara”, *Slobodna Dalmacija*, 18. 9. 1979., 10.

²⁹ “Međunarodna aktivnost SFJK na MIS-u”, *Slobodna Dalmacija*, 25. 9. 1979., 9.

Mediteranske igre u kompleksnom mediteranskom prostoru

U razdoblju odvijanja Igara u Splitu Sredozemlje je bilo opterećeno sukobima o kojima se raspravljalo u Havani: napadom Sovjetskoga Saveza na Afganistan kao i kroničnim sukobima na Bliskom istoku. Kao prostor “regionalnih proturječnosti” koji povezuje Iberski poluotok na zapadu i “oštrim sukobima razdrijetu arapsku izraelsku obalu na istoku” te europski jug i afrički sjever, Sredozemlje je, kao poprište različitih i suprotnih interesa, potvrđivalo iznimno značenje u tadašnjim međunarodnim odnosima.³⁰

Sučeljavanje članica Zapadnoga i Istočnoga bloka, nesvrstanih, financijski siromašnih i naftom bogatih zemalja, tursko protivljenje ulasku Grčke u Europsku ekonomsku zajednicu, ciparsko pitanje o razgraničenju epikontinentalnoga pojasa u Egejskom moru, bili su samo dio otvorenih problema na prijelazu sedmoga u osmo desetljeće.³¹ Uzmemo li u obzir blizinu tradicionalnih žarišta – Bliskoga istoka, konflikte Sirije, Libanona, Egipta i Izraela, koji su više od pedeset posto državnoga proračuna izdvajali za oružje, sama atmosfera u vrijeme Igara u Splitu, imajući u vidu tek završen sastanak u Havani, bila je veoma napeta.³² Ekonomske i političke razlike i razmirice iščitavaju se i u tadašnjim feljtonima uoči Igara, u predstavljanju država sudionica, odnosno retrospektivi dotadašnjih Mediteranskih igara.

Prisjećanjem na Mediteranske igre održane 1975. u Alžiru, koje su do tada “okupile najveći broj sportaša u svojoj povijesti”, naglašeno je “kako ne treba zaboraviti da se među mediteranskim zemljama nalaze države različitih civilizacija, rasa, religija, društvenih uređenja i vanjskopolitičkih opredjeljenja”. U razdoblju alžirskih Igara bio je aktualan ugovor o ujedinjenju Tunisa i Libije, “zajedništvo u tim razlikama bile su želje svih naroda, a Igre su bile njihova karika”.³³ Sukobi su se međutim uvukli i na borilišta, pa je tučnjava egipatskih i libijskih nogometaša na samoj utakmici spriječena tek policijskom intervencijom. “Politika se i ovaj put uplela u sport, a samo godinu dana ranije dvije prijateljske susjedne zemlje bile su u otvorenom sukobu.”³⁴ Vratimo li se četrnaest godina, u vrijeme odvijanja 3. mediteranskih igara u Bejrutu, u zemlji “koja se još nalazila u građanskom ratu”, bajkovito i istovremeno apsurdno zvuči izjava da su “nakon što su u rujnu 1958. godine Libanon napustili američki marinci, već početkom listopada 1959. godine, kako je to bilo predviđeno, Igre otvorene, a svi sudionici bili su iznenađeni divnim, novim sportskim objektima”.³⁵ Na Igrama su nastupile i netom proglašena Republika Tunis, Kraljevina Maroko te Ujedinjena Arapska Republika, pri čemu je važno podsjetiti na francusko-

³⁰ Frano Cetinić, “Međunarodni položaj Mediterana”, *Pogledi* 9 (1979), br. 2: 69.

³¹ Tvrtko Jakovina, *Treća strana Hladnog rata* (Zagreb: Fraktura, 2011), 100-102.

³² Radovan Vukadinović, “Okviri mediteranske sigurnosti i suradnje”, *Pogledi* 9 (1979), br. 2: 33, 34.

³³ “Najviše kolajni atletičarima – Alžir 1975”, *SN revija*, 22. 8. 1979., 47.

³⁴ “Zemlja u kojoj su začete MI”, *SN revija*, 4. 4. 1979., 39.

³⁵ “Na nemirnom tlu Libanona – Bejrut 1959”, *SN revija*, 25. 7. 1979., 47.

britansko-izraelski sukob s Egiptom, čiji su se sportaši ogledali i na sportskim terenima Bejruta. Zanimljivo je da i na 2. mediteranskim igrama u Barceloni zbog Francova režima iz političkih razloga nije, primjerice, nastupila Jugoslavija.³⁶

Četrte Igre u Napulju 1963. obilježio je završetak osmogodišnjega alžirskog ustanka i njegova nezavisnost, a Tunis je napustio i posljednji francuski vojnik. Ipak, osvrtno na konferenciju vođa nesvrstanih u Beogradu dvije godine prije napuljskih Igara, zaključeno je da su Mediteranske igre dobile posebno značenje “koje premašuje sam sportski karakter”.³⁷ Unatoč naporima za smirivanje napetosti, oni su se proširili i unutar petih po redu Igara u Tunisu, gdje je “uza sva nastojanja gostoljubivih domaćina, osjećaj napetosti i tjeskobe visio u zraku”. Napad Izraela na Egipat i Siriju te raseljavanja uzrokovali su izostanak tih dviju reprezentacija, a reprezentacija Libanona “pristigla [je] iz zemlje tek izašle iz rata. Po svim ulicama i pristupima sportskim borilištima susretalo se tih dana više vojnika nego sportaša”.³⁸ Suprotnosti država sudionica splitskih Igara bile su očite, ali je stanje napetosti na Sredozemlju zadržalo *status quo*. Za razliku od Italije, Francuske i Monaka, “uglednog poslovnog centra i meke turizma”³⁹, Turska je, “želeći pokazati simpatije prema predsjedniku Titu i prema jugoslavenskom narodu”, doplovila brodom s dvjesto pedeset simpatizera “unatoč što u posljednje vrijeme oskudijeva s devizama”.⁴⁰ Ratom oslabljenom Libanonu splitske su Igre bile prve veće nakon četiri godine,⁴¹ a Libija, “jahač s naftonosnih polja”, zbog svojega je bogatstva cijelo desetljeće prije splitske manifestacije sustavno ulagala u razvoj masovnoga sporta i fizičke kulture kao preduvjet dobrih rezultata.⁴² Ipak, zbog akutnih je ekonomskih problema u svojoj zemlji libijska reprezentacija na kraju otkazala nastup u Splitu.⁴³

Simbioza politike i sporta uoči splitskih Igara na međunarodnoj je razini bila pozitivnoga predznaka, što su najbolje dokazali višegodišnji programi sportske suradnje Tunisa i Jugoslavije, koji su uz međunarodne sportske susrete predviđali i razmjenu sportskih stručnjaka.⁴⁴ Paralelno je slične odnose Jugoslavija imala i s Alžirom, organizacijom međusobnih sportskih susreta i razmjenom stručnoga kadra.⁴⁵

³⁶ Šviderski, “Mediteranske igre”, 60.

³⁷ “Sedam medalja za Cerara – Napulj 1963”, *SN revija*, 1. 8. 1979., 47.

³⁸ “Po prvi put i žene – Tunis 1967”, *SN revija*, 8. 8. 1979., 47.

³⁹ “Meka sporta i turizma – Kneževina Monako”, *SN revija*, 9. 5. 1979., 38.

⁴⁰ “Rvači i Evrem Ozdamar”, *SN revija*, 2. 5. 1979., 38.

⁴¹ “Libanon – igre starije od grčkih”, *SN revija*, 18. 4. 1979., 38.

⁴² “Jahači s naftonosnih polja”, *SN revija*, 21. 3. 1979., 39.

⁴³ “Libija otkazala”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1979., 8.

⁴⁴ “Nogomet je tuniska opsesija”, *SN revija*, 14. 3. 1979., 37.

⁴⁵ “Alžir – sportski koordinator nesvrstanih”, *SN revija*, 7. 3. 1979., 39.

Mediteranske igre i početak krize

Iako su uoči Mediteranskih igara u Splitu smrt Edvarda Kardelja, očekivana smrt Josipa Broza Tita te započeta ekonomska kriza bile indikativne, o njima se javno nije izravno govorilo. Tu činjenicu u jednom intervjuu iz prosinca 1979. iznosi i Dušan Bilandžić u povodu publiciranja njegove *Historije SFRJ*, ističući da su jugoslavenske “političke prilike i neprilike takove da se o sudovima koje iznosim danas još ne može ili ne želi javno govoriti, čeka se vremenska distanca”.⁴⁶ Poštujući vremensku distancu, dva desetljeća poslije Bilandžić je konstatirao da je krajem svojega života Tito bio svjestan umiranja njegova djela zajedno s njim, potvrđujući to fragmentom dijaloga između Tita i Svetozara Vukmanovića. Na Vukmanovićevo pitanje “Što je s Jugoslavijom? Što je s Partijom?” Tito je negirao postojanje i jednoga i drugoga.⁴⁷ U spomenutom intervjuu Bilandžić je jasno naglasio dvije krajnosti federalizma: jednu kao pritisak određenih strana prema unitarizmu, a drugu s težnjom prema što većoj samostalnosti republika i pokrajina, smatrajući situaciju u društvu mirnom, a ne stabilnom.⁴⁸ Govoreći dva desetljeća poslije, Bilandžić objašnjava tu mirnu situaciju definirajući je razdobljem stagnacije. U drugoj polovini sedamdesetih “dinamika je prešla u stagnaciju – čekala se Titova i Kardeljeva smrt. Mase i elite bile su svjesne nove velike, a ne određene prekretnice”.⁴⁹

Unatoč spomenutoj situaciji, vidljivo je da problemi unutarne jugoslavenske politike nisu imali utjecaja na organizaciju i održavanje Mediteranskih igara u Splitu, odnosno na njezinu vanjsku politiku. Stoga i Trpe Jakovlevski, ističući društveno-političke aspekte Igara te napominjući nezanemarivanje “adekvatnog predstavljanja naše samoupravne socijalističke zajednice i u sportskim rezultatima”, naglašava nedjeljivost tih interesa od općih interesa vanjske politike Jugoslavije.⁵⁰ Potpredsjednik Izvršnoga odbora Vladimir Pezo “iznio je veselo saznanje” da su iza Igara otpočeta stajale “sve socijalističke republike i pokrajine, čitavo naše društvo”.⁵¹ Budući da su Igre, kako kaže Pezo, imale osobito izraženo “unutrašnje političko, a zatim i šire međunarodno značenje”, njima su prisustvovali i brojni međunarodni dužnosnici. Tako su i po nazočnosti “visokih gostiju iz zemlje i inozemstva i njihovim razgovorima o međusobnoj višestrukoj suradnji sredozemnih zemalja” na samom početku dobile i političku dimenziju,⁵² kada su definirane kao “krupna društvena, sportska i politička manifestacija koja odražava našu jugoslavensku zajednicu ravnopravnih naroda i narodnosti, naš socijalistički samoupravni sistem

⁴⁶ “Interview – Dušan Bilandžić”, *Start* (Zagreb), 12.-16. 12. 1979., 12-15.

⁴⁷ Dušan Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest* (Zagreb: Golden marketing, 1999), 693.

⁴⁸ “Interview – Dušan Bilandžić”, 12-15.

⁴⁹ Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest*, 691.

⁵⁰ “MIS – jedinstven dijalog omladine Sredozemlja”, *Vjesnik*, 13. 9. 1979., 9.

⁵¹ “MIS – uspjeh čvrstine, povezanosti i patriotizma”, *Vjesnik*, 23. 9. 1979., 13.

⁵² “Višestruka suradnja zemalja Sredozemlja”, *Vjesnik*, 18. 9. 1979., 8.

i odanost njenih ljudi politici mira, nezavisnosti i prijateljstva. I Titu!”⁵³ Deset dana prije početka Igara, dokazujući snagu jugoslavenske vanjske politike, Stane Dolanc istaknuo je: “Mislim da je politički trenutak takav da je samo Jugoslavija, u ovom času, mogla biti organizator tih Igara.” Vjerujući da ni jedna druga mediteranska zemlja ne bi bila u stanju u tom političkom trenutku organizirati Igre iz tada poznatih razloga, priznao je postojanje poteškoća, ali ipak prevladanih “baš zato što Jugoslavija i njen Predsjednik imaju takvu ulogu na međunarodnom planu”.⁵⁴

Gledajući s vremenskim odmakom, Titovi posjeti Sovjetskom Savezu, Sjedinenim Američkim Državama, nesvrstanim i zapadnim zemljama dokazuju da je njegov angažman u svjetskim poslovima bio čak i veći nego u zemlji,⁵⁵ pri čemu su splitske Igre bile još jedna karika u njegovu međunarodnom uspjehu. Jedna od bitnih odrednica međunarodne politike SFRJ iz perspektive s kraja sedamdesetih godina bila je njezina mediteranska dimenzija s ciljem, kako kaže Mihajlo Javorski, “pretvaranja mediteranskog mora u more mira i slobode među zemljama Mediterana”.⁵⁶ Od Brijunskoga sastanka 1956., preko Konferencije o europskoj sigurnosti u Helsinkiju 1975., Beogradu 1978. pa do konferencija u Colombu i Havani, jugoslavenska vanjska politika bazirala se na potpori nesvrstanim zemljama.⁵⁷ Svakako su posjeti Josipa Broza Tita Alžiru, Libiji i Maroku u svibnju te njegova uloga na sastanku u Havani dali politički pečat Igrama u Splitu. Prema sjećanju Ante Skataretika, tadašnjega predsjednika Izvršnoga vijeća Skupštine općine Split, “dolasku predsjednika Tita u svečanu ložu novoizgrađenog stadiona na čijim je tribinama stajalo više od pedeset tisuća ljudi, oduševljeno klicalo i aplaudiralo velikanu mira, poslije još jedne njegove povijesne misije na samitu nesvrstanih u Havani, odakle je gotovo izravno i suprotno savjetima liječnika, došao u Split da otvori Igre”.⁵⁸ S obzirom na njegovu očekivanu smrt, koja je uslijedila sedam i pol mjeseci nakon otvaranja Igara, njegova je misija u Havani, prema pisanju medija, imala pozitivni predznak. “Nikada dosad skup šefova država i vlada nije bio tako dug, polemičan, složen i težak kao ovaj u Havani ... toliko onih koji su pre sastanka i sve do njegovog završetka proricali njegov neuspjeh, čak i raspadanje pokreta.” Budući da ga je kao jednoga od osnivača nesvrstanih tridesetak izaslanstava u Havani ocijenilo najzaslužnijim za pozitivan ishod, usvojena je i posebna rezolucija kojom su nesvrstane zemlje odale počast Josipu Brozu Titu za njegovu aktivnost u pokretu.⁵⁹ Uzimajući u obzir polučeni uspjeh u Havani, u Titovu se pozdravnom govoru pri svečanom otvaranju Igara ističu rečenice

⁵³ “Igre djelo krase”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1979., 5.

⁵⁴ “Samo je Jugoslavija to mogla u ovom trenutku”, *SN revija*, 5. 9. 1979., 9.

⁵⁵ Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest*, 671.

⁵⁶ Mihajlo Javorski, “Mediteran i vanjska politika SFRJ”, *Pogledi* 9 (1979), br. 2: 5.

⁵⁷ Jakovina, *Treća strana Hladnog rata*, 31-35.

⁵⁸ “Takmičenje i zbližavanje – riječ predsjednika Tita”, *Slobodna Dalmacija*, 16. 9. 1979., 1; “Tito otvorio Osme mediteranske igre”, *Vjesnik*, 16. 9. 1979., 1; “Split centar Mediterana”, *Ilustrovanja politika* (Beograd), 25. 9. 1979., 7.

⁵⁹ “Jači od razlika”, *Nin* (Beograd), 16. 9. 1979., 3-4.

o međusobnom druženju, prijateljstvu i boljem upoznavanju u kojem će Igre “mnogo značiti za daljnje zbližavanje naroda na ovom području za koje svi želimo da postane trajna zona mira i uspješne suradnje. A to bi onda bio i veliki doprinos mediteranskih zemalja u stvaranju mira u svijetu uopće”.⁶⁰ Izdvojimo li jednu Titovu misao izrečenu u sklopu njegova govora u Havani, primijetit ćemo sličnost s rečenicama pozdravnoga govora: “Sa gledišta učvršćivanja mira i bezbjednosti u Evropi i svijetu oblast Mediterana zauzima značajno mjesto. U pretvaranju Mediterana u zonu mira i suradnje sve mediteranske zemlje treba da učestvuju ravnopravno u duhu odredaba završnog akta iz Helsinkija i stavova Pete konferencije nesvrstanih zemalja u Kolombu.”⁶¹ Uoči otvaranja Igara Stane Dolanc simbolično je fokus interesa svjetske javnosti iz Havane prenio u Split. Uspoređujući uprtost očiju svjetske javnosti na Konferenciju u Havani s uprtošću očiju većega dijela svijeta na splitske Igre, definirao ih je kao manifestaciju sa širim političkim značenjem i prezentacijom “jugoslavenske gostoljubivosti... jer ne branimo samo lokalni (misleći na infrastrukturu) i sportski, nego jugoslavenski i politički obraz”.⁶² Stoga je izjava Dolanca netom nakon završetka Igara o Jugoslaviji kao idealnom mjestu za susrete zemalja koje žive u različitim društvenim sustavima, a među kojima postoje različiti konflikti, samo potvrda prethodne izjave i oslanjanje na element jugoslavenske politike: “Mir i prijateljstvo na Sredozemlju.”⁶³

Problemi organizacije splitskih Igara

Neslužbeni početak priče o organizaciji Mediteranskih igara u Splitu započinje puno desetljeće prije realizacije samih Igara, neformalnim razgovorom delegata Jugoslavenskoga olimpijskog odbora (JOO) Mihovila Rađe i potpredsjednika Saveza organizacija za fizičku kulturu (SOFK) Milana Ercegana na sastanku JOO-a u Beogradu 1969. godine. Nakon nekoliko neformalnih razgovora koji su potom uslijedili u Splitu, poslana je kandidatura sjedištu MOO-a u Ateni s pozitivnim odgovorom prezentacije kandidature Splita na sjednici MOMI-ja u listopadu 1971. u Izmiru.⁶⁴ Kako se neposredno nakon završetka splitskih Igara prisjećao Ante Skataretiko, Tito je pred sam sastanak u Izmiru imao priliku reagirati na predloženu kandidaturu. Obaviješten o kandidaturi Alžira, “izrazio je mišljenje da bi o interesu Alžira trebalo voditi računa obzirom da se radi o prijateljskoj nesvrstanoj zemlji koja do pobjede alžirske revolucije nije imala mogućnosti za razvoj sporta”, pa bi za daljnji razvoj sporta u Alžiru i Africi održavanje Mediteranskih igara bilo od velikog značenja.⁶⁵ U *Izvjestaju o pripremama i organizaciji VIII mediteranskih igara Split 1979.* iz

⁶⁰ *Arena* (Zagreb), 26. 9. 1979., 28.

⁶¹ “Među nama”, *SN revija*, 12. 9. 1979., 2.

⁶² “Sport prijateljstvo mir”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1979., 1.

⁶³ “MIS jača mir i prijateljstvo”, 11.

⁶⁴ “MIS je moje dijete”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1999.

⁶⁵ Skataretiko, “Drug Tito i Mediteranske igre”, 195.

siječnja 1977. stoji da su Jugoslavija i Split, kao grad domaćin, podnijeli kandidaturu za organizaciju 8. mediteranskih igara, ali su, u konkurenciji s Alžirom, na Kongresu mediteranskih igara održanom u Izmiru 5. listopada 1971. većinom glasova (12 : 14) izgubili mogućnost da budu domaćin 7. mediteranskih igara. Kandidaturu je, kako se dva desetljeća nakon splitskih Igara prisjetio Ante Skataretiko, potpisao predsjednik Skupštine općine Split Jakša Miličić.⁶⁶ Nakon pribavljenog odobrenja Saveznoga izvršnog vijeća (SIV), Izvršnoga vijeća Sabora Socijalističke Republike (SR) Hrvatske, Saveza za fizičku kulturu Jugoslavije i JOO-a, Kongres mediteranskih igara održan 22. kolovoza 1975. u Alžiru odlučio je većinom glasova “da se VIII. mediteranske igre održe u Jugoslaviji i Splitu kao gradu domaćinu”.⁶⁷ Ususret 22. kolovoza i Kongresu, kao prethodnica izaslanstva, u Alžir su otputovali predsjednik Skupštine Samoupravne interesne zajednice za fizičku kulturu općine Marko Čolak i tajnik Saveza za fizičku kulturu Splita Mihovil Rađa. Na čelu splitskoga izaslanstva bio je Vjekoslav Viđak, koji je, uz predsjednika općinskoga Saveza za fizičku kulturu Zdravka Draganju, uz susret s predstavnicima izaslanstva protukandidata Casablance uzvratilo posjet alžirskom ministru omladine i sporta Abdellahu Fadelu te posjetio gradonačelnika Alžira i predsjednika Organizacijskoga odbora Mediteranskih igara.⁶⁸ Izaslanstvo Jugoslavije, koje su među ostalima činili Hakija Pozderac, tadašnji predsjednik SOFK-a, Marko Čolak, ujedno i tadašnji šef Službe državne sigurnosti za Dalmaciju te budući član Odbora MIS-a Mihovil Rađa, nije moglo računati na glasove Maroka (također kandidata) te Sirije “zbog 2000 mrtvih Marokanaca na Golanskoj visoravni”.⁶⁹ Na Kongresu, koji je otvorio predsjednik MOMI-ja Gabriel Gemayel, Split je većinom glasova dobio kandidaturu.⁷⁰ Prema podacima Izvještaja iz 1977., odmah nakon donošenja odluke, usporedno s pripremama za financiranje i izgradnju sportskih objekata, Izvršno vijeće Skupštine općine Split poduzelo je u dogovoru s organima Sabora SR Hrvatske mjere i obavljalo organizacijske pripreme za “pravodobno i besprijeckorno funkcioniranje cjelokupne organizacije Igara”, pri čemu je bio određen kompletan sustav organizacije i tijela 8. mediteranskih igara koja su zajedno s ostalim organizacijama udruženoga rada radila na pripremama i organizaciji Igara.⁷¹

Stenografski zapisnik sastanka političkoga aktiva Splita i radne grupe Izvršnoga vijeća Općine Split s Milkom Planinc, Stane Dolancom, Ivom Perišinom i Stipom Šuvarom, održanog u Splitu 2. veljače 1976. na temu Mediteranskih igara, o čijem odvijanju nisu znali ni sami inicijatori organizacije Igara, otvara sasvim drugi pogled. Tadašnji predsjednik Skupštine općine Split

⁶⁶ “Izvještaj o pripremama i organizaciji VIII mediteranskih igara Split 1979. – Privremeni odbor i direkcija VIII mediteranskih igara Split, U Splitu, siječnja 1977” (Split, 1977), 2.

⁶⁷ *Isto*, 1.

⁶⁸ “Spremni za Alžir”, *Slobodna Dalmacija*, 13. 8. 1975., 7.

⁶⁹ “MIS je moje dijete”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1999.

⁷⁰ “Čestitka SFK Hrvatske”, *Slobodna Dalmacija*, 28. 8. 1979., 5.

⁷¹ “Izvještaj o pripremama i organizaciji VIII mediteranskih igara Split 1979.”, 4.

Vjekoslav Viđak otvorio je sastanak ocjenom Mediteranskih igara kao velikoga zalogaja s neriješenim problemom njihova financiranja. Naime, već je krajem 1974. Republičkom izvršnom vijeću bio upućen sav materijal i ponuđena konstrukcija financiranja Igara, pri čemu su “trećinu trebale snositi Republike i Federacija, a trećinu Općina Split. Nakon toga smo”, kako dalje kaže Viđak, “imali kontakt s Vama na Visu (Dolanc) i na nivou političkog aktiva grada došli smo do zaključka da to prepustimo sportskim organizacijama grada, da se preko SFK Jugoslavije i SFK Hrvatske izbore za Igre...”⁷² Naime, prema sjećanju Ante Skataretika dva desetljeća nakon Igara, nekoliko općinskih dužnosnika u to je doba tražilo da izaslanstvo za ponovnu kandidaturu prije odlaska u Alžir dobije odobrenje Josipa Broza Tita te Džemala Bijedića, tadašnjega predsjednika SIV-a. Razlozi su bili strah od velike odgovornosti da se u kratkim rokovima osiguraju financijska sredstva i izgrade objekti. Dobivanjem Titove suglasnosti na Brijunima, preko Vladimira Bakarića i Jakova Sirotkovića, te Džemala Bijedića u Kuparima, posredstvom predsjednika SOFK-a Hakije Pozderca, Bakarić je “interesirajući se o pripremama za Igre obavijestio da se Split može kandidirati”.⁷³ Kako je i rekao Vjekoslav Viđak na spomenutom sastanku, “vršile su se konzultacije s drugom Pozdercem, a putem njega i drugom Bijedićem. Posjetili smo i druga Bakarića na Hvaru. Od njih smo na neki način dobili suglasnost da se ide u Alžir i izbori kandidatura”.⁷⁴ Da bi se riješili problemi financiranja i da ne bi došlo do “definitivnog neprihvatanja Mediteranskih igara”, Republičko izvršno vijeće predložilo je društveni dogovor i uputilo SIV-u, koji je, kako je napomenuo Stipe Šušvar, zadužio svojega člana Trpe Jakovlevskoga da izvidi sve mogućnosti njegove realizacije. Iako je Šušvar objavio dogovor Izvršnoga vijeća o financijskoj potpori Igrama, Ivo Perišin je smatrao “da će biti dosta teško realizirati ovakav društveni dogovor, da Izvršno vijeće nije dovoljno ocijenilo realnost toga puta”. Na njegova upozorenja: “vrijeme će nas pregaziti. Bit će bruke”, Dolanc je o pitanju financiranja odlučio izjavio da nitko u takvoj ekonomskoj situaciji u drugim republikama nije spreman na to te zaključio: “Jugoslavija nije za izgradnju tih objekata u Splitu jer se konkretno to govori.”⁷⁵ Svoj skepticizam izrazio je u raspravi o disperziji natjecanja po gradovima uz obalu, a o mogućem dogovoru i slanju delegacija u republike i pokrajine rekao je: “Svi će dati podršku ali kad dođe do financijske konstrukcije, onda će zapeti.”⁷⁶ Po završetku Igara, potpuno suprotnim izjavama za javnost, u vezi s pitanjem o njihovu financiranju Dolanc je naglasio izraženu “solidarnost svih naroda i narodnosti u našoj zemlji, jer zapravo svi su Igre primili kao svoje”. Nabrajajući sporazume i dogovore, pripomenuo je

⁷² Hrvatska (dalje: HR) – Udruga za osnivanje Muzeja športa (dalje: UOMŠ), “Stenografski zapisnik sastanka političkog aktiva Splita i radne grupe Izvršnog vijeća Općine Split s Milkom Planinc, Stanom Dolancem, Ivom Perišinom i Stipom Šušvarom, održanom u Splitu 2. veljače 1976”, strojopis (dalje: “Stenografski zapisnik”), 1.

⁷³ “Tito na Brijunima odlučio: Split se mora kandidirati!”, *Slobodna Dalmacija*, 27. 9. 1999.

⁷⁴ HR-UOMŠ, “Stenografski zapisnik”, 1.

⁷⁵ *Isto*, 4, 5.

⁷⁶ *Isto*, 6, 7.

da su republike i pokrajine ispunile svoje obveze “iako i one nisu u ružičastoj situaciji”.⁷⁷ U intervjuu iz prosinca 1979. Bilandžić je, osvrćući se na delegatski sustav i stvorenu masu subjekata o odlučivanju, što je u teoriji davalo čovjeku mogućnost izražavanja u svim njegovim interesima, upozorio na prepreku na koju se nailazilo u stvarnosti. Svoju je teoriju objasnio na primjeru inicijativa općina ili republika koje drugi “dočekuju nevoljko, s nepovjerenjem, čak s nekom sumnjičavošću, s pitanjem što se krije iza toga. Nema mogućnosti za horizontalno povezivanje, više funkcionira vertikalna veza, i to jednosmjerno: odozdo prema dolje, a malo odozdo prema gore”.⁷⁸

Od ideje o disperziji do realizacije društvenoga dogovora

Na spomenutom sastanku iz 1976. Stipe Šušvar veoma je jasno naglasio da “Komitet za organizaciju Mediteranskih igara neće dozvoliti da se Igre razbiju po gradovima”, prilikom čega je Dolanc spomenuo glasinu u kojoj se govorilo da on pod autoritetom Partije želi to *progurati*.⁷⁹ napomenuvši da ni u Alžiru “nije bilo sve u jednom gradu”. Viđak je dodao da bi se disperzijom Igara i u tim gradovima trebalo graditi, što je Milka Planinc objasnila drugačijim odnosom privrede tih gradova prema izgradnji objekata. Inače, novinski su stupci izvještavali da je disperzija 8. mediteranskih igara po gradovima Dalmacije bila novitet, suprotno izjavi Stane Dolanca.⁸⁰ Budući da sve do početka 1976. nije bio pronađen način financiranja Igara prihvatljiv svim republikama i pokrajinama, sazvan je sastanak kod predsjednika Sabora i Izvršnoga vijeća Hrvatske na kojem se trebalo odlučiti o izvorima financiranja. Moguće nepronalaženje odgovarajućega izvora financiranja povlačilo je za sobom otkazivanje Igara te je napomenuto da prijedlozi financiranja iz proračuna republika i pokrajina, odnosno preraspodjele sredstava iz raznih samoupravnih interesnih zajednica ne bi bili prihvaćeni.⁸¹

Prilikom susreta izaslanstva Odbora s Josipom Brozom Titom 12. rujna 1977. u Vili Dalmaciji, Tito je uz ostalo naglasio da bi zbog širega društvenog i ekonomskog značenja Igara bilo dobro “da se takmičenja u pojedinim sportovima održavaju i u drugim gradovima”. Što se tiče ostvarenja te *sugestije*, Skataretiko kaže da su međunarodni stručnjaci to ocijenili “kao novo i pozitivno iskustvo za buduću organizaciju regionalnih Igara”.⁸² S obzirom na disperziju Igara koja je već provedena u Alžiru kao i izjavu Dolanca o mogućoj disperziji splitskih Igara, javnosti obznanjene Titove zasluge za taj potez svakako su neuteemeljene. Govoreći o disperziji u kontekstu gostoprimstva tijekom odvijanja

⁷⁷ “MIS jača mir i prijateljstvo”, 11.

⁷⁸ “Interview – Dušan Bilandžić”, 12-15.

⁷⁹ HR-UOMŠ, “Stenografski zapisnik”, 9, 10.

⁸⁰ “Samo je Jugoslavija to mogla u ovom trenutku”, *SN revija*, 5. 9. 1979., 9.

⁸¹ “Od marketinga 250 milijuna!”, *Vjesnik*, 7. 9. 1979., 9; Luka Bajakić, “Neke specifičnosti u financiranju VIII. mediteranskih igara u Splitu 1979. godine”, *Povijest športa* 25 (1994), br. 102: 56.

⁸² Skataretiko, “Drug Tito i Mediteranske igre”, 197.

Igara, zaključena je njezina svrha ne samo na (dugoročnom infrastrukturnom) materijalnom nego i na socijalnom te duhovnom planu.⁸³

U vezi s odobrenjem kandidature Splita Šuvar je na sastanku rekao da je “sportska javnost Jugoslavije bila obaviještena i načelno je podržala kandidaturu”, a na pitanje Dolanca o potrebnom pismenom odobrenju SIV-a da se Split kandidira, Milka Planinc odgovorila je da postoji samo “načelna odluka SIV-a, s time da se upućuje na međurepublički dogovor”, iznijevši stav da nije vrijeme za trošenje vremena na sastanke koji završavaju načelnim, nego čvrstim odlukama.⁸⁴ Potaknut riječima Milke Planinc, Dolanc je zaključio da je potrebno formirati komisiju za procjenu troškova, izvršavanja disperzije Igara zbog ekonomskih i političkih razloga, a u skladu sa Statutom Mediteranskih igara, te mogućnost financiranja i doprinosa SR Hrvatske, zatim ostalih republika i pokrajina te na kraju SIV-a. O pitanju razgovora i odluka Dolanc je decidirano poručio: “Što se javnosti nastupa tiče, molim vas sada šutite jer bi suprotno moglo samo škoditi, a ne koristiti.”⁸⁵ Dokaz da je to koristilo, pozitivni su rezultati organizacije prezentirani već u siječnju 1977. o onome što se učinilo kroz tih godinu dana, ali i izjave Dolanca uoči, tijekom i nakon samih Igara. Napominjući da u tako kratkom vremenskom roku nikome nije bilo lako prikupiti “tolika materijalna sredstva u jednoj ekonomskoj situaciji koja je blago rečeno delikatna”, zaključio je da nitko prilikom odluke o prihvaćanju organizacije Igara nije znao budući razvoj ekonomske situacije u Jugoslaviji.⁸⁶ Još odlučnijim riječima obratio se dan prije svečanoga otvaranja na sjednici Jugoslavenskoga odbora 8. mediteranskih igara vezano uz situaciju koja je u organizacijskom, materijalnom i sportskom pogledu pružala sve uvjete za uspješnu realizaciju Igara.⁸⁷

Prema Izvještaju iz siječnja 1977., cjelokupna politika priprema Igara bila je povjerena Odboru 8. mediteranskih igara koji je trebao osnovati SIV na temelju Društvenoga dogovora o organizaciji i financiranju 8. mediteranskih igara. Odbor je bio osnovan 16. veljače 1977. na čelu s Dolancem, potpredsjednicima Stipom Šuvarom, Vjekoslavom Viđakom i Hakijom Pozdercom “te još dvadeset tri člana birana među vrlo istaknutim sportskim i društvenim funkcionarima iz svih SR i SAP Jugoslavije.”⁸⁸ Izvršni odbor bio je operativno-izvršni organ Odbora MIS-a kojem se, u skladu s pravima i obvezama Odbora, “povjerava da provodi i organizira ostvarenje utvrđene politike u pripremi, organizaciji i održavanju VIII. mediteranskih igara”⁸⁹ s predsjedavajućim Antom Skataretikom, a potpredsjednici su bili Vladimir Pezo, Artur Takač i Pero Bogunović.⁹⁰

⁸³ “Motivi gostoprimstva igara”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1979., 3.

⁸⁴ HR-UOMŠ, “Stenografski zapisnik”, 11.

⁸⁵ *Isto*, 12.

⁸⁶ “MIS jača mir i prijateljstvo”, 11.

⁸⁷ “MIS može početi. Sjednica Jugoslavenskog komiteta Osmih mediteranskih igara”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1979., 7.

⁸⁸ Šviderski, “Mediteranske igre”, 62.

⁸⁹ “Izvještaj o pripremama i organizaciji VIII mediteranskih igara Split 1979.”, 4.

⁹⁰ Šviderski, “Mediteranske igre”, 62.

Već dva mjeseca nakon sastanka iz veljače 1976. pripremama Igara rukovodio je Privremeni odbor MIS-a koji je osnovala i imenovala Skupština općine Split, a u dogovoru s nadležnim republičkim organima. Na njegovu čelu bio je tadašnji predsjednik Izvršnoga vijeća Skupštine općine Split Ante Skataretiko, a potpredsjednik je bio Juraj Rogošić, tadašnji zamjenik predsjednika Skupštine općine Split.⁹¹ Od travnja do prosinca 1976. Privremeni je odbor, usmjerivši se na analiziranje uvjeta i mogućnosti te utvrđivanje organizacije i dinamike izgradnje objekata, kroz osam sjednica ostvario izravnu suradnju sa Skupštinom općine Split, kao investitorom, Koordinacionim odborom za organizaciju i financiranje 8. mediteranskih igara, organima Izvršnoga vijeća, Sabora SR Hrvatske te Predsjedništvom Saveza za fizičku kulturu Jugoslavije.⁹² Izvršno vijeće Skupštine općine Split na osnovi ovlaštenja same Skupštine donijelo je 26. svibnja 1976. Odluku o osnivanju i radu Direkcije za 8. mediteranske igre Split, kao privremene stručne službe Privremenoga odbora i Skupštine općine Split, čime su bili ostvareni svi neophodni uvjeti za obavljanje stručnih poslova u pripremi i organizaciji Igara, uglavnom preko organizacija udruženoga rada.⁹³

Titova uloga i visoki gosti Igara

Formalni, ali ključni čin u organizaciji bilo je Titovo prihvaćanje pokroviteljstva nad Igrama. Tu je inicijativu trebao u svojstvu predsjednika Odbora pokrenuti Stane Dolanc te osigurati primanje izaslanstva budući da bi tada, prema riječima Skataretika, “prihvaćanje pokroviteljstva druga Tita pridonijelo mnogo ne samo ugledu Igara u Jugoslaviji i u svijetu već i nama neposrednim organizatorima pomoglo bi da se ubrza rad na pripremanju Igara”. Susret delegacije Odbora, u čijem su sastavu bili Jakov Sirotković, Ratko Viličić, Pero Bogunović, Ante Jurjević i Ante Skataretiko, zbio se 12. rujna 1977. u Vili Dalmaciji, gdje je Tito formalno prihvatio pokroviteljstvo nakon što su mu pokazane makete, pri čemu je “pokazao veliko zanimanje za sadržaj sportskih objekata”.⁹⁴ Uz činjenice poznate javnosti zanimljivo je spomenuti konstataciju Ante Jurjevića Baje da je u razgovoru na “Galebu” (jesen 1974.) i (poslije) na otoku Visu shvatio da od Mediteranskih igara nema ništa.⁹⁵ Spomenuta rečenica izrečena je sama za sebe, no nitko od prisutnih (sastanak 1976.) nije ju komentirao niti demantirao. Drugi sastanak s Josipom Brozom Titom zbio se 24. travnja 1978., prilikom njegova ponovnoga dolaska u Split, kada je, naglasivši “da sportski susreti pridonose boljem upoznavanju i razumijevanju među narodima svijeta”, apelirao na maksimalni angažman Jugoslavije kao organizatora. Prilikom posjeta gradilištu stadiona Poljud 11. ožujka sljedeće godine

⁹¹ “Izvještaj o pripremama i organizaciji VIII mediteranskih igara Split 1979.”, 5.

⁹² *Isto*, 6.

⁹³ *Isto*, 13, 14.

⁹⁴ Skataretiko, “Drug Tito i Mediteranske igre”, 197.

⁹⁵ HR-UOMŠ, “Stenografski zapisnik”, 9.

istaknuo je “da ćemo biti dostojan domaćin sportašima i drugim gostima iz četrnaest zemalja među kojima je i devet nesvrstanih”.⁹⁶

Na otvaranje Igara Tito je u Split došao nakon trodnevnoga boravka u baranjskom lovištu.⁹⁷ Uz Split, koji je “s ponosom pozdravio Tita...”, koji je u pratnji predsjednika CK SK Jugoslavije Branka Mikulića i šefa Kabineta Predsjednika Berislava Badurine stigao na novoizgrađeni stadion u Poljudu, dočekali su ga predstavnici društveno-političkoga života iz svih republika i pokrajina, grada domaćina te Zajednice općina Split: predsjednik Predsjedništva SR Hrvatske Jakov Blažević, predsjednica CK SK Hrvatske Milka Planinc, član Predsjedništva CK SK Jugoslavije i predsjednik Odbora Igara Stane Dolanc, predsjednik Sabora Jure Bilić, sekretar CK SK Hrvatske Milutin Baltić, komandant Vojno-pomorske oblasti Split viceadmiral Tihomir Vilović s grupom vojnih časnika, republički sekretar za unutrašnje poslove Zlatko Uzelac, a u ime grada domaćina i dalmatinske regije predsjednik Skupštine općine Split Vjekoslav Viđak.⁹⁸ Četrdeseti, jubilarni posjet Tita Splitu od zračne luke u Rensniku do Vile Dalmacije pratilo je “dvjestotinjak tisuća radnih ljudi građana, mladića, djevojaka, sportaša i pionira Splita, Trogira, Kaštela i Solina... želeći dobrodošlicu svom počasnom građaninu”.⁹⁹ U zanosu i euforiji pod visokim “zastavama MIS-a bili su podignuti transparenti: *Tuđe nećemo, svoje ne damo, Tito-Narod-Armija* koji su stajali uz bok s transparentima MIS-a: *MIS-Mladost-Prijateljstvo*”.¹⁰⁰ Otvaranju Igara, koje je bilo “kruna višegodišnjih opsežnih priprema i napora koje su uložili grad Split, Dalmacija, SR Hrvatska i čitava naša socijalistička samoupravna zajednica”, prisustvovala su izaslanstva svih republika i pokrajina te SIV-a.¹⁰¹ Na čelu izaslanstva SIV-a svečanom otvaranju prisustvovao je njegov potpredsjednik Gojko Ubiparip, izaslanstvo SR Hrvatske predvodio je predsjednik Predsjedništva Jakov Blažević, izaslanstvo SR Bosne i Hercegovine predsjednik Predsjedništva Raif Dizdarević, SR Crne Gore predsjednik CK Vojo Srzentić, SR Srbije predsjednik CK Tihomir Vlaškalić, SR Slovenije predsjednik Republičke konferencije Socijalističkog saveza radnog naroda Mitja Ribičič, Socijalističke Autonomne Pokrajine (SAP) Vojvodine sekretar Pokrajinske konferencije Boško Krunić, SAP Kosova Mahmud Bakali, a na čelu izaslanstva Jugoslavenske narodne armije bio je načelnik Generalštaba admiral Branko Mamula.¹⁰² Uz dekor najviših predstavnika unutarnje jugoslavenske politike, od međunarodnih su predstavnika na otvaranju bili Rabah

⁹⁶ “Split cvit Mediterana – 20 godina MIS-a, Split 1979 – 1999”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1999.; Skataretiko, “Drug Tito i Mediteranske igre”, 198.

⁹⁷ “Ispračaj u Osijeku”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1979., 1.

⁹⁸ “Split s ponosom i radošću pozdravio Tita”, *Vjesnik*, 15. 9. 1979., 5; “Svijet kopira stadion u Poljudu”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1999.

⁹⁹ “Okolo 200.000 razdraganih ljudi pozdravilo Tita”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1979., 1.

¹⁰⁰ “Kolona ponese aplauz radosti”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1979., 2.

¹⁰¹ “Okolo 200.000 razdraganih ljudi pozdravilo Tita”, 1; “Poljud širom otvorio vrata mladosti Sredozemlja”, *Vjesnik*, 16. 9. 1979., 13.

¹⁰² “Uzbudljiva svečanost”, *Slobodna Dalmacija*, 16. 9. 1979., 1, 5; “Višestruka suradnja zemalja Sredozemlja”, *Vjesnik*, 18. 9. 1979., 8.

Bitat, Igal i Abdel Hafid Kadiri, ministri sporta Tunisa i Maroka, predsjednik MOO-a lord Killanin, predsjednik MOMI-ja Gemayel (u čijoj je pratnji među članovima bio i Juan Antonio Samaranch) te veleposlanici Alžira, Španjolske, Turske, Francuske, Libije i Sirije.¹⁰³ Dan prije svečanoga otvaranja održano je zasjedanje Kongresa MOMI-ja, gdje je Casablanca dobila organizaciju i realizaciju devetih Igara, a Cipar je jednoglasno bio primljen za punopravnoga člana Kongresa. Uz te dvije ključne odluke, ulogu prvoga potpredsjednika dobio je Španjolac Juan Antonio Samaranch, za drugoga je bio izabran Marokanac Nadj Mohamed Bandjelloun, a među pet novih članova, izabranih iz različitih zemalja, našao se i Boris Bakrač. Gledajući iz ekonomske perspektive, a radi financijskoga rasterećenja zemlje domaćina, odlučeno je da troškove organizacije i dolaska reprezentacija snose isključivo zemlje sudionice, što do tada nije bila praksa.¹⁰⁴

Dugoročna infrastrukturna dobit

Da Igre nisu trebale biti samo izniman sportski nego i politički i društveni događaj “dokazuje i stalna briga i zanimanje za Igre od strane društveno-političkih organizacija i Sabora SR Hrvatske”, čije je Izvršno vijeće raspravama na svojim sjednicama donosilo zaključke. Republičkom sekretarijatu za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu bilo je povjereno praćenje priljeva sredstava, Općini Split (kao investitoru) osiguranje nesmetane izgradnje sportskih objekata, a u skladu s odredbama Društvenoga dogovora o organizaciji 8. mediteranskih igara zaključenog na razini SFRJ, podržan je “zahtjev zajednice jugoslavenske lutrije za dobivanje olakšica pri uvozu opreme koja se ne proizvodi u Jugoslaviji”.¹⁰⁵

Zanimljivo je da su na sastanku u veljači 1976. o predloženom Društvenom dogovoru Ivo Perišin i Stane Dolanc izražavali skepticizam, a Dolanc je decidirano bio protiv financiranja preko igara na sreću, smatrajući to neučinkovitim.¹⁰⁶ U listopadu 1979. Dolanc je izričito naglasio da se ne smije zaboraviti “da je sportska kladionica dala svoj veliki doprinos”, poričući svoj skepticizam otprije tri godine.¹⁰⁷

Naime, sredstva od igara na sreću, odnosno najizdašnije Sportske prognoze, bila su početni dio toga novog načina financiranja budući da je on jedini imao izgleda biti prihvaćen u svim sredinama. Tako je republikama i pokrajinama bilo ponuđeno da 3% fonda dobitaka Sportske prognoze bude jedini izvor financiranja Igara, limitiran do iznosa od 191,000.000 dinara.¹⁰⁸

¹⁰³ “Neće to biti lako ponoviti”, *Vjesnik*, 2. 10. 1979., 9.

¹⁰⁴ “Igre djelo krase”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1979., 5.

¹⁰⁵ “Izveštaj o pripremama i organizaciji VIII mediteranskih igara Split 1979.”, 60, 61.

¹⁰⁶ HR-UOMŠ, “Stenografski zapisnik”, 5, 6.

¹⁰⁷ “MIS jača mir i prijateljstvo”, 11.

¹⁰⁸ “Sportski objekti od ideje do izgradnje – 380 milijuna DEM”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1999.; Bajakić, “Neke specifičnosti u financiranju VIII. mediteranskih igara u Splitu 1979. godine”, 56, 57.

Skataretiko je u prosincu 1978., govoreći što je sve Split u infrastrukturnom pogledu dobio Igrama, spomenuo “da ima i onih koji zbog toga što se igre održavaju u jednoj republici i u jednom gradu smatraju da njihova participacija u troškovima mora biti mala ili gotovo simbolična”, držeći da to nije u redu i napominjući da bi 70% svih sredstava trebala dati cijela Hrvatska, od čega Split polovicu, a 22-23% ostatak Jugoslavije. Razlog tomu može se tražiti i u činjenici što je uz sportske objekte, posebice poljudski stadion, “Split realizirao i mnoge planove vezane uz morski promet, tunel kroz Marjan, denivelizaciju željezničke pruge, aerodromsku zgradu... jednom riječju postao je svjetski grad”.¹⁰⁹ U konačnom proračunu Split je u izgradnji sudjelovao sa 35,91%, SR Hrvatska sa 33,51%, ostale republike i pokrajine sa 11,92%, a za izgradnju objekata doprinos je dala i Jugoslavenska narodna armija.¹¹⁰ Manje od tri mjeseca prije početka Igara Dolanc je samouvjereno izjavio da “će objekti biti završeni barem dva tjedna, a većina njih i mjesec dana prije”, napominjući da su sve financijske konstrukcije bile završene, a sredstva za investicijske i funkcionalne zadatke osigurana. Osim sportskih objekata, Dolanc je napomenuo da su svi prateći objekti, ceste, željeznice, mostovi, spremni za iskazivanje Splita i Jugoslavije u najljepšem svjetlu.¹¹¹ Pred sam odlazak iz Splita Tito je 21. rujna 1979. izjavio: “Impresioniran sam lijepim ambijentom kao i arhitektonskim rješenjem stadiona. Nadam se da će ovaj, kao i drugi sportski objekti, koji su izgrađeni za ova takmičenja, doprinijeti razvoju ne samo vrhunskog nego i masovnog sporta, odnosno fizičke kulture u nas.”¹¹² Govoreći o splitskim Igrama dvadeset godina poslije, nije se radilo više samo “o sportskoj manifestaciji, već o općem dobru pri izgradnji jednog velikog grada što pokazuje izgradnja prateće infrastrukture”.¹¹³ Izgradnja stadiona u Poljudu te brojnih sportskih objekata, putničkoga terminala u zrakoplovnoj luci, pomorskoga putničkoga terminala u gradskoj luci, zahvati na cestovnim i željezničkim prilazima, izgradnja i obnova turističkih objekata dva desetljeća nakon MIS-a pokazuju da je infrastrukturna renesansa Splita i ostalih gradova održavanja Igara nadživjela tada aktualnu politiku, na kraju i državu te dokazala *de facto* dugoročni cilj jedne velike sportske manifestacije.

Zaključak

Mediteranske igre održane u Splitu u rujnu 1979. bile su do tada najveća sportska manifestacija u Jugoslaviji. Nakon prve neuspješne kandidature u Izmiru 1971. i one uspješne 1975. u Alžiru, započela je višegodišnja priprema

¹⁰⁹ “Motiv valja naći i da ga nema”, *SN revija*, 6. 12. 1978., 4, 5.

¹¹⁰ “Igre djelo krase”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1979., 5; “Nerazdvojna sportska mladost”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1979., 8.

¹¹¹ “Hit ljeta i godine”, *SN revija*, 13. 6. 1979., 4, 5; “Tito i MIS”, *Slobodna Dalmacija*, 17. 9. 1999., 9.

¹¹² Skataretiko, “Drug Tito i Mediteranske igre”, 201.

¹¹³ “Split cvit Mediterana – 20 godina MIS-a, Split 1979 – 1999”, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1999.

koja je vrhunac doživjela govorom Josipa Broza Tita kao vrhovnoga pokrovitelja Igara na svečanom otvaranju. Već od same ideje organizacije Igara politička dimenzija preuzela je dominaciju nad sportskom, a čelni ljudi organizacije bili su tadašnji istaknuti političari. Odrazi političke dimenzije u tisku najizravnije su izraženi u novinskim vijestima te intervjuima s predstavnicima tadašnjega političkog života koji su neizravno kroz sport i Igre promovirali tada aktualnu politiku. Uslijed kroničnih političkih napetosti na Sredozemlju Jugoslavija je, prema njihovim izjavama, bila jedina sposobna u tom trenutku organizirati Igre, pri čemu je ključna bila uloga Josipa Broza Tita na međunarodnom političkom planu. U publiciranim feljtonima s osvrtom na održavanje prethodnih sedam Igara vidljive su kronične političke napetosti na Sredozemlju i negativan utjecaj na njihovo održavanje, odnosno potiskivanje sportske dimenzije u drugi plan. S obzirom na to da je osnovni cilj Igara bilo promicanje mira i prijateljstva među zemljama Mediterana, medijski popraćen govor Tita kao vrhovnoga pokrovitelja na svečanom otvaranju bio je veoma sličan sadržaju njegova netom pročitano govora na Konferenciji u Havani. Ipak, dugoročni cilj Igara, unatoč tada dominantnoj i u medijima promoviranoj političkoj dimenziji, bila je uspješno realizirana infrastrukturna renesansa Splita. Izgradnja poljudskoga stadiona te ostalih sportskih objekata, obnovljena zgrada Hrvatskoga narodnog kazališta, restauracija i obnova starogradske jezgre Splita, putnički terminal u zrakoplovnoj luci, pomorski putnički terminal u gradskoj luci, obnova cestovne i željezničke infrastrukture, odnosno izgradnja i obnova turističkih objekata te brojni drugi zahvati nadživjeli su ne samo dominantnu političku dimenziju nego i samu državu domaćina Igara.

Arhivi

Hrvatska – Udruga za osnivanje Muzeja športa, Split, arhivsko gradivo (HR-UOMŠ).

Objavljeni izvori i literatura

Arena (Zagreb), 1979.

Bajakić, Luka. "Neke specifičnosti u financiranju VIII. mediteranskih igara u Splitu 1979. godine". *Povijest športa* 25 (1994), br. 102: 56-62.

Bakrač, Boris. "Politika i sport". *Povijest sporta* 9 (1978), br. 34: 2917-2920.

Bilandžić, Dušan. *Hrvatska moderna povijest*. Zagreb: Golden marketing, 1999.

Cetinić, Frano. "Međunarodni položaj Mediterana". *Pogledi* 9 (1979), br. 2: 69-78.

Graf von Krockow, Christian. "Sport, društvo, politika". *Pogledi* 14 (1984), br. 3: 47-57.

Ilustrovana politika (Beograd), 1979.

“Izvještaj o pripremama i organizaciji VIII mediteranskih igara Split 1979. – Privremeni odbor i direkcija VIII mediteranskih igara Split, U Splitu, siječnja 1977”. Split, 1977.

Jakovina, Tvrtko. *Treća strana Hladnog rata*. Zagreb: Fraktura, 2011.

Javorski, Mihajlo. “Mediteran i vanjska politika SFRJ”. *Pogledi* 9 (1979), br. 2: 5-12.

Jurlina, Branko. “Šport i politika”. *Povijest športa* 26 (1995), br. 105: 37-44.

Markovina, Dragan. “Mediteranske igre Split 1979. Presudni korak u modernizaciji grada”. U: *Spalatumque dedit ortum. Zbornik povodom desete godišnjice Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu*, uredili Ivan Basić i Marko Rimac Split, 537-551. Split, Filozofski fakultet u Splitu - Odsjek za povijest, 2014.

Marović, Duško. “Mediteranske igre”. *Povijest sporta* 9 (1978), br. 36: 3122-3137.

Martinić, Tena. “Sport kao model društvenog ponašanja”. *Pogledi* 14 (1984), br. 3: 11-16.

Nin (Beograd), 1979.

Skataretiko, Ante. “Drug Tito i Mediteranske igre”. *Povijest sporta* 11 (1980), br. 43: 195-202.

Slobodna Dalmacija (Split), 1975, 1979, 1999.

SN revija (Zagreb), 1978-1979.

Start (Zagreb), 1979.

Šviderski, Mihajlo. “Mediteranske igre”. *Povijest sporta* 20 (1989), br. 83: 59-64.

Vjesnik (Zagreb), 1978-1979.

Vrcan, Srđan. “Ponovno o sportu i politici”. *Pogledi* 14 (1984), br. 3: 58-66.

Vukadinović, Radovan. “Okviri mediteranske sigurnosti i suradnje”. *Pogledi* 9 (1979), br. 2: 31-52.

Žugić, Zoran. *Sociologija sporta*. Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu, 2000.

SUMMARY

“MEDITERRANEAN GAMES IN SPLIT – REFLECTIONS OF POLITICAL DIMENSION IN PRINTED MEDIA”

The Eighth Mediterranean Games, held in Split in the second half of September 1979, the largest sporting event in Yugoslavia so far, were not only sports, but also a political event. At the newly built stadium in Poljud, the Games were opened by Josip Broz Tito as their chief sponsor. Despite the precarious internal political situation, but considering the overall political situation in the Mediterranean, Yugoslavia was the only possible organiser of the Games. By overriding the sporting dimension, the echoes of political dimension had left a considerable trace, especially in the printed media. The rhetoric of the newspaper articles and interviews with the top organisers of the Games, who were also top officials of the then policy, promoted the very internal and foreign policy of Yugoslavia through sport, and the feuilletons were giving a retrospective overview of the previous seven Games and the superimposition of the negative political aspects on sport, or chronic problems among the Mediterranean states. Although the dominant political dimension and its echoes in the press had been following the ten years preparation period and the successful realisation of the Games, the most long-term goal of the Games was the infrastructural renaissance of Split and co-organising towns. Construction of the stadium on Poljud, as well as other sports facilities, renovated building of the Croatian National Theatre, restoration and renovation of the old town of Split, the passenger terminal at the airport, the marine passenger terminal in the town-port, renovation of road and railway infrastructure, building and reconstruction of tourist facilities had outlived not only the dominant political dimension of that time, but also the state itself where the Games were held.

Key words: the Mediterranean Games; Split; printed media; policy; infrastructure; Josip Broz Tito; Stane Dolanc